

U. Nagy Gábor:

Alkalmazott Művészeti Intézet – az építészképzésről

Huszonnégy évvel ezelőtt indult el Sopronban a felsőfokú művészeti képzés, amelynek irányítója és szervezője az Alkalmazott Művészeti Intézet. Az oktatás módszertana a Bauhausban lefektetett elvek szerint szerveződik. A művészetre, mint képzési elvre támaszkodva sajátítják el a hallgatók az építészet, a formatervezés és a grafika alapfogásait. A képzés sajátossága, hogy formai-esztétikai programja egyfajta speciális műszaki műveltség kereteibe ágyazódik, szellemi környezetét pedig diszciplínák gazdag spektruma biztosítja.

Identitás – művészeti program ¹

Ha van kérdés, ami, mondjuk, így hangzik – „szükségesnek tartjuk-e, hogy leendő alkotók, építészek képzése a műszaki tudományokon kívül, a művészetek tudományágban is folyhasson, mindhárom szinten, kis létszámú egyetemeken, vagy gyűjtő-egyetemek műhely-jellegű szakjain?” – tehát amennyiben ez kérdés, arra a határozott válaszunk: igen. Ilyen kiscsoportos, személyiség- és élményközpontú, oktatási struktúrájában a kor kihívásaival rugalmasan változni tudó építőművész képzésre nagyon nagy szükség van.

A művészeti képzések célja a tehetségre alapozott önálló, alkotó személyiségek és az ehhez szükséges készségek kibontakoztatása. Sajátosságuk évszázadok óta a kis létszámú műhelyekben folyó alkotó munka, amiben megszülethet az egyéniség és az együttesség összekapcsolódása, összhangja. Ahol az együttesség többletet képvisel, amely nem vezethető vissza a benne résztvevő személyek készségére, tulajdonságaira. Itt van remény arra, hogy létrejöjjenek olyan helyzetek, hogy a személyes minta – akár koherens világmagyarázat vagy kompetens ismertetés által – valódi személyes élményt nyújtson.

Kihívások, veszélyek ²

Ma az alkotó személyiségekre a veszélyt a fragmentálódó szemléletek két szélsőséges halmaza, a tömegkultúra és a bürokrácia különbözőképpen korlátozó hatása jelentik. Előbbi a specialistákat, utóbbi a személyiségüket feladó hivatalnokokat részesíti előnyben. Ezekkel a leépülő folyamatokkal szembeszegülni továbbra is az önismereti tudás marad a leghatékonyabb eszközünk. Egyetemünkön, az uniformizálással szemben kell megőriznünk az együttesség igényét, örömét, amely az önszabályozó kiscsoportok személyességében és kreativitásában valósulhat meg.

„A személyiséget fenyegető hatásokkal szemben alakulnak ki, gyakran nehéz, kerülő utakon, a motivációs háttér új összetevői. Ilyennek látjuk az együttesség örömétől fűtött, az értékképzés autonómiáját kereső kiscsoportokat, amelyek a legkülönbözőbb szinteken valósítják meg a készségformáló önkifejtést, az együttes alkotást. Ilyen lesz továbbá a pszichológiai műveltséggel megalapozott önismeret, az örömforrássá vált öntudattal, mint indítékkal.” ³

---

¹ a szöveg több helyen idézi azokat a gondolatokat, amiket a MAB megbízásából az építőművész szakok párhuzamos értékelését végző, Janesch Péter vezette Látogató Bizottságban fogalmaztunk meg Pelényi Margittal és Somogyi Krisztinával közösen, 2009-ben

² lásd, mint fent

³ idézet Mérei Ferenc: *Együttesség és önismeret* (1973) című kéziratából

Látni és tapasztalni ⁴

Az alapképzés művészeti stúdiumai az alkotó tevékenységben nélkülözhetetlen ismeretek, jártasságok és készségek elmélyítését, másfelől a szándéktól a formálásig vezető út kimunkálásával a kreatív attitűd, a személyes hang kialakítását teszik lehetővé. A sajátos formában és módszerekkel, műhely-, és műtermi környezetben megvalósuló program többnyire képzőművészeti műfajokhoz (rajz, festészet, grafika, szobrászat, performance stb.) kötődik. Az alkotás komplex dimenzióit az anyag és a forma sajátos kapcsolata felől közelíti.

A vizuális kifejezés műfajtól függő nyelvezetének birtoklása, differenciált használata a tervezőművészet alapja. A közvetlen tapasztalás, a klasszikus stúdium, a racionális-szerkesztő, intuitív vagy éppen spekulatív magatartás formai leleményeit elismerő és igénylő oktatási módszer fontos motivációkat indukál és folytatható alapkérdéseket vet fel. Az alkotó személyiség talán legmeghatározóbb képessége az arányok érzékelése. Egyik legfőbb célja pedig az arányosság megtalálása, megteremtése, mind a nagyobb, mind az apróbb összefüggésekben.

Anyag és formálás ⁵

A tanulmányok során a hallgatók módszeresen, alkatuknak megfelelő ritmusban ismerik meg a formanyelv egymásra épülő szintjeit, az anyagok fizikai, filozófiai tulajdonságait. A konstruálás és az anyaghasználat során kiemelendő szempont a gondolat és anyag életben tartása. Ez az eleven szemlélet a garancia arra, hogy alkotás közben a hallgatók szokatlan mértékben terjeszthessék ki képességeik határát. Fontos az alapformák frissességének fenntartása, ami a folyamatos érlelés alapfeltétele. Ennek hiánya blokkolja a továbblépést, így a forma kiüresedése a gondolat elvesztését eredményezi.

A plasztikai nyelv három szintjét különböztetjük meg. A tanulmány szintje: mérhető térbeli jelenségre, valós térben és anyaggal ad választ – másolatkészítés, kicsinyítés, nagyítás. Eredménye: az objektív, térbeli másolat. A modellkészítés szintje: valamely struktúra rögzítésére és vezérlésére hivatott jelrendszer, amely a térbeli folyamat gondolatát térben és anyagban működtetni képes. Eredménye a modell, amelynek alakzatából értelmező, magyarázó, térben működő formakapcsolat jön létre. A plasztika szintje: az anyag térbeli alakításának legelvonatabb, legmagasabb szintje, hiszen az anyaggal való párbeszéd során maga a gondolkodási mód válik térbelivé és plasztikussá. Eredménye: a szobor vagy plasztika.

Emlékezet és képzelet

Oktatásunk megújításában nem mellőzhetjük a módszereink megváltoztatására vonatkozó kérdések felvetését. Kiindulópontként és megállapításként kell elfogadnunk világunk működésében és értelmezésében zajló paradigmaváltást vagyis, hogy a gondolkodás korábbi történetének vége és, hogy a hierarchikus, időben lineáris, egymásból következő kapcsolódásokat felváltották a kezdet és vég nélküli hálózatos rendszerek. Nem a részekből, hanem az egészből, nem a régmúltból, hanem a mából kell tehát elindulnunk.

---

⁴ a szöveg összefoglalása Mészáros György festőművész és rajztanár – az AMI alapképzési stúdiumai tematikáját leíró – gondolatainak (megjelent az AMI Sopron, 2012 című kiadványban, szerk.: Wesselényi-Garay Andor)

⁵ a szöveg összefoglalása Soltra E. Tamás szobrász-, éremművész és plasztika tanár gondolatainak (megjelent, mint fent)

Néhány éve már töprengünk ezen – látva az új, a Z és alfa generációk elé álló kihívásokat, hogy hogyan ne vesszenek el az információ végtelen felhőjében, végül is, hogy miként kellene őket másképpen tanítanunk. Ha belátjuk azt, hogy a tudás nem más, mint a strukturált ismeret, akkor a figyelmünket a struktúra mibenléte felé kell fordítanunk. Ha ma az összefüggéseket már nem a tudás fája metafora írja le, akkor a kontextus, vagyis a szövedék maga az érdekes – van-e megfejthető, felismerhető algoritmus, ami összefonja, vagyis, hogy milyen a tudás mintázata maga.

A tervezés megismerés

„A tervezés nem kitalálás, hanem megismerés.” Ha igaz ezen állítás, akkor a kutatásnak a szerepe az alkotásban kulcsfontosságú. „Minden építés szükségképpen hozzáépítés”⁶ – gyakran idézzük ezt a gondolatot. Minden, amit lerajzolunk, megépítünk a történet – a hely és az idő – kontextusában értelmeződik. Ez elkerülhetetlen, nem kicselezhető. Az emlékezet megőrzése – visszaszerzése – nem csak a műveltség idealista eszményéért fontos, hanem a jelenlétért is, amivel a múlt – saját múltunk – és a jövő – a mi és utódaink jövője – egyaránt megélhető, megérthető és tudatosan alakítható.

A megismerés műveltséget ad, a műveltség a személyiséget, a gondolkodást strukturálja – pallérozza, ha úgy tetszik – és az érzékenységünkön keresztül beépül. A megismerés arányossága, struktúrája talán fontosabb is, mint annak tárgyyszerűsége. De legfontosabb az ezen keresztül megtapasztalt önismeret. Ez az igazi muníció, amit a világunk, a kultúránk felfedezésével kaphatunk.

Etika és építészet

A szemünk láttára és szinte felfoghatatlan sebességgel rendeződik át a világ, pillanatok alatt téve kérdésessé és használhatatlanná a meglévő rendszereket, átértékelve az eddig magától értetődőnek hitt kompetenciákat és kikezdvé a biztosnak vélt szakmákat, professziókat. Változik maga a nyelv is – a vizuális közlési forma, ami a leghatékonyabban képes a gondolatokat, a megszülető eredményeket közvetíteni, azokat érthetővé, vonzóvá és kívánatosá tenni. Képi univerzumban élünk, amiben a fogalmi nyelv fölött folyik egy újfajta, képek általi kommunikáció, annak összes rejtett dimenziójával, buktatóival és lehetőségeivel együtt.

Ha lassan vesszük is észre, de változik a tervező szerepe, feladata is. Az elvárás az újabb és újabb, divatos formák létrehozása helyett mára a mélyebb, kulturális összefüggések feltárása és megformálása, az emlékezet és a képzelet összekapcsolása lett – a különböző szaktudások integrálása mellett az erőforrások arányos összeépítése. A művek létrehozásának nagyszerű elitizmusa helyett a szűkebb-tágabb környezet értelmes alakítása, a műépítészet helyett a közösségek építése.

---

⁶ többször idézett formájában: „minden építés hozzáépítés” – Tomay Tamás építész nevéhez kötődő gondolat